No. 6 Donderdag 6 Februari 1908 8ste Jaargang

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN, 21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG."

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f1.50 tot f.— 'sjaars, (voor Indië en het buitenland minstens f2.50).

Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100.—, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* **toegezonden.**

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen.

I. Van de Redactie-Commissie.

De vele drukfouten, welke ons vorig No. ontsierden, zijn te wijten aan het feit, dat het blad door toevallige omstandigheden niet door onzen corrector werd nagezien.

II. Van de „AFD. 's-GRAVENHAGE".

Voordracht over Bali

te houden

door den W.Ed.Geb. Heer W. O. J. NIEUWENKAMP

in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis, Groenmarkt te 's-Gravenhage,

op Maandag 24 Februari 1908, des avonds te 8 uur.

Toegang vrij.

HET BESTUUR.

III. Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging.

Hoofdbestuursvergadering, gehouden te Utrecht op Donderdag den 30en Januari 1908, des middags om half 12.

Nadat de presidente de Vergadering met den gebruikelijken welkomstgroet opende, er met voldoening op wijzende, dat bijna alle Hoofdbestuursleden tegenwoordig zijn, (alleen de heeren Pierson uit Nijmegen, en Van der Heide uit Amsterdam, waren door ziekte en de heer Weiler uit Rotterdam, door ambtsbezigheden verhinderd), geeft zij het woord aan den heer Smeenge, om mededeeling te doen van een onwillekeurig gepleegd verzuim.

De Heer Smeenge deelt mede, dat een brief van het D. B. aan het H. B., welke aan den Portier van de Tweede Kamer der Staten-Generaal was ter hand gesteld, om aan hem te worden afgegeven, door toevallige omstandigheden terecht is gekomen onder de vele gedrukte, en andere schrifturen, welke dagelijks voor de leden der Kamer bestemd zijn. Eerst één dezer dagen kwam het onder zijn oogen, en heeft hij dus niet tijdig zorg kunnen dragen, voor de doorzending aan zijne medeleden.

Hij stelt nu voor, de Vergadering te verdagen, totdat al de leden van 't H.B. kennis zullen hebben genomen van dit stuk en de bijlagen w.o. afschrift van den brief van 11 November j.l. van het D. B. aan de Commissie, benoemd bij besluit der Alg. Verg. van 29 Aug. j.l.

De heer Lamin merkt op, dat dit bezwaarlijk kan, omdat de Alg. Verg. is bijeengeroepen, om het rapport der Commissie te hooren voorlezen en omtrent de leening eene beslissing te nemen en dus wel niet genegen zal zijn, in te gaan op het voorstel tot verdaging. Daar buitendien, het telkens uitstellen met niet onbelangrijke kosten gepaard gaat, wordt den heer Smeenge voorgesteld, den brief voor te lezen, waartoe hij dadelijk overgaat.

Dit stuk, — door den Secretaris van het Hoofdbestuur opgemaakt, naar aanleiding van door de „onderzoekings-commissie" aan het D. B. gestelde vragen — geeft in het kort duidelijk en getrouw de geschiedenis weer van obligatie-leening en restaurant.

(Het zou te veel van onze plaatsruimte innemen, dit alles hier over te drukken. Voor belangstellenden liggen de stukken ten kantore Heulstraat 17, ter beschikking.)

Daarna geeft de presidente aan den heer Von Bose, president der „onderzoekings-commissie", die als zoodanig bij de Vergadering tegenwoordig is, het woord, om het hieronder volgende rapport uit te brengen:

Rapport van de Commissie, benoemd bij besluit van de Algemeene Vergadering der vereeniging: „Oost en West" d.d. 29 Augustus 1907.

In de Algemeene Ledenvergadering der Vereeniging „Oost en West", gehouden te Nijmegen den 29sten Augustus 1907, werd, ter beeindiging van het debat, de volgende motie gesteld en aangenomen:

„De Algemeene Vergadering te Nijmegen, van 29 Augustus 1907, besluit te onderzoeken, in hoeverre het voortbestaan van de restaurant al of niet moet geacht worden in het belang der Vereeniging te zijn en rapport uit te brengen aan de ter zake op te roepen buitengewone Algemeene Vergadering."

Door de Vergadering werd daarna een Commissie benoemd, bestaande uit de heeren Von Bose, Van Meurs en Schwippert, met opdracht bedoeld onderzoek in te stellen, en van hare bevinding rapport uit te brengen.

Alvorens tot het resultaat van haar onderzoek te komen, brengt de Commissie Uwe Vergadering haren dank, voor het in haar gestelde vertrouwen, en vermeent voorts vooraf een overzicht te moeten geven van de wijze, waarop zij haar taak heeft opgevat, van het werk, dat zij heeft verricht, van de uitkomsten daarvan, en van de overwegingen, welke haar hebben gebracht, tot het eind-antwoord op de gestelde vraag.

Naar beste krachten en wetenschap en met ter zijdestelling van alle mogelijke partijdige gevoelens, heeft de Commissie getracht, haar taak te volbrengen. Bij hare werkzaamheden heeft zij steeds voor oogen gehad: „het belang" van de Vereeniging, zoodat dan ook de eerlijke en diepe overtuiging van de Commissieleden is, dat de aanvaarding van het resultaat van haar onderzoek, in het waarachtige belang der Vereeniging zal zijn.

In hare eerste Vergadering, gehouden te 's-Gravenhage den 7den September 1907, heeft de Commissie, na de toen gehouden besprekingen, eerst ten volle het veel omvattende van de door haar aanvaarde taak gevoeld.

Voor de goede beantwoording van de gestelde vraag, was het immers noodzakelijk, deze van verschillende kanten te bezien en te onderzoeken, en heeft de Commissie gemeend achtereenvolgens in behandeling te moeten nemen:

1. De Ethische.-
2. De Finantiëele.-
3. De Propagandistische zijde van het vraagstuk.

Ad. 1. Zooals Uwe Vergadering bekend is, was het Hoofdbestuur tot het besluit gekomen, de restaurant op te heffen, voornamelijk op gronden van Ethischen en Finantiëelen aard.

De eerste plicht van de Commissie was alzoo, zich te wenden tot het bestuur, om juist te worden ingelicht over de motieven, welke tot het Hoofdbestuursbesluit hadden geleid.

Op daartoe door haar schriftelijk gestelde vraagpunten, ontving de Commissie uitvoerige schriftelijke mededeelingen van het Hoofdbestuur, met diverse bijlagen van eene opgave van verschillende personen, die indertijd het Bestuur nadere inlichtingen hadden verschaft.

Naar aanleiding van deze mededeelingen van het Hoofdbestuur, besloot de Commissie in hare Vergadering van den 25sten November 1907, de diverse haar genoemde personen, benevens eenige anderen, te hooren, wat heeft plaats gehad op 3 en 7 December l.l., te 's-Gravenhage.

Zonder vermelding van de personen, die gehoord zijn, of in bijzonderheden te treden over wat vernomen werd, bleek aan de Commissie, na ernstig onderzoek, ingesteld naar aanleiding van het gehoorde:

a. dat verschillende praatjes, welke omtrent de restaurant of hare bewoners en bezoekers en bezoeksters in omloop waren, onwaar of grovelijk overdreven zijn.

Speciaal wenscht de Commissie te constateeren, dat het gerucht, als zoude in het Gebouw Laan van Meerdervoort 195, een inval of onderzoek door de politie zijn gedaan, onwaar en alzoo niets anders is dan laster. Dit werd ten overvloede aan de Commissie bevestigd door de bevoegde autoriteiten, die tevens aan de Commissie hebben verklaard, dat er bij hen ten nadeele van de restaurant Laan van Meerdervoort, niets bekend is, noch eenigerlei klacht, van welken aard ook, ooit omtrent die restaurant of hare bewoners, of bezoekers, is ontvangen.

b. dat inderdaad in het Gebouw Laan van Meerdervoort 195, is gevestigd eene Vereeniging of Club, en de daarvan lid zijnde personen, alle leden van „Oost en West", in het Gebouw samenkomsten houden, en aldaar kaart spelen.

Aan de Commissie is niet gebleken, dat op deze samenkomsten grof gespeeld of gekeplekt wordt, integendeel heeft de Commissie de overtuiging gekregen, dat in die bijeenkomsten geen hazard of grofspel wordt gespeeld.

c. dat inderdaad enkele jaren geleden, en wel meer precies in het jaar 1904, in het Gebouw Laan van Meerdervoort 195, handelingen zijn voorgevallen, van minder passenden aard, welke zeer in het nadeel van de Vereeniging hebben gewerkt.

De Commissie meent hier een woord van lof te moeten brengen aan de beheerster van de restaurant, Mevrouw Ten Bosch—Bosscher, die, onmiddellijk na het haar bekend worden van de hiervoor bedoelde handelingen, welke in hare, door ziekte en familieomstandigheden gedwongen afwezigheid, waren voorgevallen, krachtdadig is opgetreden door onmiddellijk ontslag aan de betreffende persoon te geven, en door zelve het Gebouw aan de Laan van Meerdervoort te betrekken (zulks met aanhouding van hare privé-woning), om zoodoende aan het publiek waarborg te geven, dat herhaling van dergelijke feiten niet zou voorvallen, maar toch niet heeft kunnen verhoeden, dat het voorgevallene publiek eigendom en de bron van veel onaangenaamheid en nadeel voor de Vereeniging is geworden.

d. dat aan de Commissie verder geen feiten zijn bekend gemaakt, en ook, na onderzoek, niet bekend zijn geworden, welke, met éénig recht van bestaan, aanleiding zouden hebben kunnen geven, tot praatjes als hiervoor bedoeld.

Zooals gewoonlijk plaats vindt, is ook in dit geval het gebeurde, sub. *c*. vermeld, door het publiek vergroot en verslimmerd op onverantwoordelijke wijze. De vruchtbare fantazie en de ontembare zucht interessante en pikante verhalen te kunnen doen, hebben van een heuvel een geheele bergketen gevormd, en op grillige wijze weer vervormd.

Mevrouw Ten Bosch—Bosscher kan echter deswege geen blaam worden aangewreven, daar zij wat mogelijk was heeft gedaan, om den goeden naam der Vereeniging zoo hoog mogelijk te houden.

Ad. 2. Wat de finantëele zijde van de vraag betreft, kan de Commissie kort zijn.

Immers, zijn de rapporten daaromtrent van het Dagelijksch Bestuur, dat van den heer Penning De Vries, benevens het rapport Fokker, aan Uwe Vergadering volkomen bekend.

Een onderzoek naar het beheer en de finantiëele uitkomsten van de restaurant, en omtrent de bescheiden, die daarop betrekking hebben, heeft de Commissie gemeend niet te moeten instellen, daar dergelijk onderzoek natuurlijk aan de hiervoor vermelde uitgebrachte rapporten moet zijn voorafgegaan en de Commissie alzoo geen reden had, een hernieuwd onderzoek te houden.

Terwijl het Dagelijksch Bestuur de zaken zéér pessimistisch inziet, en het rapport Fokker niet van veel optimisme blijk geeft, is dat van den heer Penning De Vries één en al: couleur de rose.

Na bestudeering van deze rapporten en inzage in enkele boeken der restaurant, is de Commissie van meening:

dat zoolang Mevrouw Ten Bosch—Bosscher belangeloos de leiding der restaurant blijft behouden, en de overige lokaliteiten in het Gebouw, een niet te lage huur opbrengen, de zaak bij zuinig beheer, winst zal kunnen afwerpen, en wel voldoende, om vrij geregeld een dividend te kunnen uitkeeren;

dat echter de restaurant, zooals die thans is ingericht en gedreven wordt, nooit zal geraken tot een toestand van bloei, maar ongeveer zal blijven verkeeren in het stadium, waarin zij zich thans bevindt.

De Commissie vermeent ter zake van dit onderwerp alsnog te moeten opmerken, dat een contrôle, door of vanwege het Hoofdbestuur, op het beheer der restaurant, thans geheel ontbreekt, terwijl toch, uit een zakelijk oogpunt beschouwd, die contrôle moet worden uitgeoefend.

Ad. 3. Over de propagandistische zijde van het vraagstuk, meent de Commissie het volgende onder de aandacht van Uwe Vergadering te moeten brengen:

In het algemeen gesproken, kan het exploiteeren van een restaurant, waar uitsluitend de Indische tafel verkrijgbaar is, een gunstigen invloed uitoefenen op de aaneensluiting en alzoo de onderlinge waardeering van de bezoekers.

Daar de bezoekers veelal oud-gasten zijn, zal door de samenkomsten in zoodanige restaurant met hen, die de Indiën door zelfaanschouwing niet kennen (welke samenkomsten de exploitatie mogelijk moet maken), van zelf een zekere band worden gekweekt, en voortdurend worden versterkt, wat zeer zeker ten goede zal komen aan het doel, dat onze en andere soortgelijke Vereenigingen, zich voorstellen te bereiken, namelijk: het toehalen van den band tusschen Moederland en Koloniën.

Het exploiteeren van zoodanig restaurant, kan dus ongetwijfeld zijn: een goed propagandamiddel, óók alzoo voor onze Vereeniging.

Maar dan moet, even zeker, zoodanige restaurant aan verschillende eischen voldoen, wil men resultaat aan dit propagandamiddel verzekeren.

Dan moet zoo'n restaurant bij uitstek gunstig en gemakkelijk bereikbaar zijn gelegen — speciaal voor niet-Hagenaars — aangenaam, behagelijk en aanlokkelijk zijn ingericht, en een excellente Indische rijsttafel geven met goede bediening en tegen matigen prijs, en moet alles in één woord zóó zijn, dat de bezoekers moeten vragen: où peut on être mieux, zonder antwoord op deze vraag te kunnen geven.

Wordt aan deze vereischten niet voldaan, dan zal een restaurant voor Indische tafel nooit propaganda van eenige beteekenis voor onze Vereeniging kunnen maken, maar hoogstens van lokaal belang kunnen zijn, en een gelegenheid blijven, waar zoo nu en dan de menschen, die van haar bestaan weten, eens komen rijsttafelen.

Tot de overwegingen komende, welke de Commissie tot haar na te melden eind-antwoord hebben geleid, heeft zij de eer Uwe Vergadering mede te deelen:

dat ten onrechte de naam en reputatie van de restaurant Laan van Meerdervoort 195, in miscrediet zijn gebracht;

dat immers het op zich zelf staande, hiervoor sub. *c*. vermeld gebeurde geen reden mag zijn, om die restaur. voor altijd te stempelen tot een met minder goede reputatie;

dat daarom alle krachten moeten worden ingespannen, om de restaurant weer verder te brengen, en te maken, tot eenzooveel-mogelijk waardig en hoogstaand hulpmiddel ter versterking van den band tusschen Moederland en Koloniën;

dat daarvoor noodig is, de medewerking van allen, die waarachtig belang stellen in het streven van onze Vereeniging, en zich alzoo moraliter verplicht zullen gevoelen, daartoe het hunne bij te dragen;

dat voorts het samenkomen van de Club Koempoelan in het Gebouw, waar de restaurant is gevestigd, opzichzelf geen afbreuk zal doen aan den goeden naam der restaurant, mits alleen leden van „Oost en West" van de Club deel uitmaken en ook in het vervolg hazardspel aldaar ten strengste verboden zal blijven;

dat voorts de finantiëele resultaten van de restaurant, zooals die thans is ingericht en gedreven wordt, niet anders dan zeer matig zullen blijven;

dat bij betere inrichting en betere exploitatie die resultaten ongetwijfeld gunstiger zullen worden;

dat de bestaande restaurant in haren tegenwoordigen toestand niet voldoet aan de eischen hierboven gesteld voor een goed propagandamiddel ten behoeve der Vereeniging;

dat immers de restaurant is gelegen ver buiten het centrum der stad, en niet geacht kan worden, bij uitstek gunstig en gemakkelijk bereikbaar te zijn gesitueerd;

dat de restaurant in geenen deele aangenaam, behagelijk en aanlokkelijk is ingericht en ook niet, wat men noemt, een uitstekende tafel geeft tegen matigen prijs;

dat daarentegen de restaurant wel is eene inrichting van lokaal belang, daar zij is gelegen in een gedeelte van de stad, waar verscheidene oud-gasten zich hebben gevestigd, die vaak Indische gerechten van de restaurant betrekken, of daar, hoewel betrekkelijk weinig, komen gebruiken;

en dat echter ook als zoodanig de restaurantatie, meer resultaat zou kunnen bereiken.

En thans overgaand tot de beantwoording van de haar gestelde vraag, heeft de Commissie de eer, op grond van het plaats gehad hebbende onderzoek èn de voorafgaande overwegingen, als haar innige overtuiging uit te spreken:

„Dat het voortbestaan der restaurant, noch uit een finantiëel, noch uit een propagandistisch oogpunt geacht kan worden in het belang der Vereeniging „Oost en West" te zijn, doch wel van lokaal belang, dat is: in het belang der Afdeeling 's-Gravenhage.

Als gevolg van de door voorgestane meening heeft de Commissie verder de eer, aan Uwe Vergadering voor te stellen:

Het hiervoor vermelde besluit van het Hoofdbestuur in zooverre te bekrachtigen, dat, alleen voor het geval geen overeenstemming met de Afdeeling 's-Gravenhage omtrent de overname kan worden verkregen, de restaurant zal worden opgeheven, op nader door het Hoofdbestuur vast te stellen datum en met bepaling, dat de likwidatie der zaak door het Hoofdbestuur zal geschieden.

2. Het Hoofdbestuur te machtigen een overeenkomst omtrent de overname der restaurant te treffen met de Afdeeling 's-Gravenhage, indien deze daartoe bereid mocht worden gevonden (het geen de Commissie vermoedt dat het geval zal zijn), en de vaststelling der voorwaarden voor de overname over te laten aan de prudentie van het Hoofdbestuur.

3. Het Hoofdbestuur te machtigen om, alvorens de sub. 2 bedoelde overeenkomst aan te gaan, zich te wenden tot de aandeelhouders in het kapitaal van oorspronkelijk *f* 5000, en deze in de gelegenheid te stellen, het volle bedrag hunner aandeelen in ontvangst te komen nemen, onder gelijktijdige afstanddoening van alle rechten, welke zij uit kracht der Acte de Jouissance, tegen de Vereeniging zouden kunnen laten gelden.

Ten slotte brengt de Commissie haren dank aan al degenen, die haar in haren arbeid behulpzaam zijn geweest, inlichtingen hebben verstrekt, of voorlichting hebben gegeven.

Aldus vastgesteld in de slotvergadering van 27 December 1907, gehouden te Rotterdam, en geteekend in de maand Januari 1908.

E. VON BOSE.
A. P. W. VAN MEURS.
E. C. J. SCHWIPPERT.

Eenstemmig brengt het Hoofdbestuur de Commissie hulde, voor de uitnemende wijze, waarop zij haar taak heeft volbracht. De presidente verzoekt den heer Von Bose, ook aan zijne beide mede-commissieleden, den hartelijken dank der Vergadering te willen overbrengen.

Nadat de heer Von Bose de Vergadering verlaten heeft, worden nog enkele kleine opmerkingen en vranen gedaan, waarna de presidente de conclusies van het rapport, in stemming brengt.

Deze worden met algemeene stemmen aangenomen.

(De concept-Notulen der daarop gevolgde Buitengewone Algemeene Vergadering der Vereeniging zullen in het eerstvolgend No. worden opgenomen.)

Perskroniek.

INHOUD: De *Nieuwe Courant* over de geestelijke ontwikkeling van den Inlander, naar aanleiding van een voordracht door den inlandschen arts, den heer K. Tehupeiory, in het Indisch genootschap. - De 1e luitenant der artillerie, de heer J. C. J. Kempees over den toestand in Atjeh in verband met de Wekker-artikelen. - Uit den Atjeh-brief der *Nieuwe Courant*.

De Nieuwe Courant hoofdartikelt over de geestelijke ontwikkeling van den Inlander. En dat wel, naar aanleiding van een, in het Indisch Genootschap gehouden voordracht, door den inlandschen arts, den heer K. Tehupeiory.

De Nieuwe Courant noemt dit een merkwaardige gebeurtenis, die later ongetwijfeld, als een der „mijlpalen" op den weg der Indische geschiedenis, zal worden aangemerkt.

„Het was toch", zegt het orgaan, „de eerste maal, dat een Inlander, in Indië geboren en opgevoed, in eene openbare vergadering van Nederlanders, kloekweg het woord voerde, om een eigen meening over een onderwerp van algemeen belang, voor te dragen, toe te lichten, en te verdedigen; het daarbij doende op zulk een

wijze, dat zijn geestelijke gelijkwaardigheid met het gemiddelde van zijn gehoor, duidelijk aan het licht kwam.

De rede van den heer Tehupeiory zou ook in den mond van een ander, in de gegeven omstandigheden, minder interessante persoonlijkheid de aandacht van dat gehoor waard zijn geweest, en dat wel om de verdienste van den degelijken inhoud, terwijl zij om de sobere wijze van inkleeding, om den onberispelijken vorm, in het kader lezingen van het Genootschap, een goed figuur heeft gemaakt.

Het bewijs is hier geleverd — om zoo te zeggen officiëel en in 't openbaar — van wat velen, die met Indië bekend zijn, „officieus" al wel wisten, n.l. van de geschiktheid van den individueelen Inlander, om zich de geestelijke beschaving van den Europeaan, eigen te maken.

Een zaak van beteekenis, niet enkel uit een louter academisch, maar ook en vooral uit een oogpunt van practische, zeer actueele politiek.

Men bedenke, welk een rol het vraagstuk van het tot ontwikkeling brengen van den Inlander in onze tegenwoordige koloniale politiek, speelt.

Een vingerwijzing zien wij er tevens in, om voort te gaan, op den reeds ingeslagen weg, den Inlander ruime gelegenheid te geven, zijn gaven te ontwikkelen — onder vermijding van hetgeen reeds tot zooveel teleurstelling, bij de wederzijds betrokken partijen, heeft geleid, en tot nog veel grooter ongerief, ook voor de publieke zaak, zou kunnen leiden."

Na deze vriendelijke inleiding, komen de „maren":

„Menigeen, vreezen wij, zal er onmiddellijk het gevolg uit trekken, zoo vervolgt De Nieuwe Courant, „dat de Inlander, mits goed opgeleid, reeds aanstonds in den staatsdienst zou zijn te gebruiken, voor allerlei ambten, welke nu altijd, om reden de mindere geschiktheid van den Inlander uitstekend door Europeanen worden vervuld.

En dit nu is naar onze meening een illusie.

Niet omdat de Inlander, als een afzonderlijk persoon beschouwd, een onbruikbaar wezen zou zijn, maar omdat de waarde van een persoon in de maatschappij, nu eenmaal iets samengestelds is, en niet enkel bepaald wordt door zijn persoonlijke eigenschappen alleen, doch in hooge mate verband houdt met het milieu, waarin hij verkeert, en de invloeden, welke dit op hem oefent.

Gegeven nu, voortreffelijk ontwikkelde individuen, overgebracht in een omgeving, die veel lager staat, doch waartoe zij zich door natuurlijke banden van familie, van ras, aangetrokken gevoelen, dan kan het — tenzij men uitzonderingsgevallen van een ver boven het gemiddelde staande karaktersterkte neme — niet anders of de waarde van dien persoon voor de maatschappij, moet wel lager worden geschat dan anders het geval had behoeven te zijn.

Nemen wij als voorbeeld, een Inlander van aanleg, die naar Holland komt, staatsexamen doet, in de rechten studeert, en promoveert.

Zoo iemand zal dan, zoo stellen wij ons voor, vrijwel in waarde gelijkstaan met het gemiddelde der jonge rechtsgeleerden van Europeeschen landaard, die samen met hem hebben gestudeerd. Indien hij in Holland bleef, en kans zag hier bij de rechterlijke macht te worden opgenomen, zou hij een goed rechter kunnen worden, verlicht, rechtvaardig, onomkoopbaar. Zijn omgeving zou hem helpen, op de bereikte hoogte te blijven, hij zou door deze voortdurend in waarde winnen.

Laat hem echter naar Indië gaan, en daar, bij een eventueele nieuwe regeling van het rechtswezen, met de functie bv., van voorzitter van een landraad worden belast. Wat zullen wij dan zien gebeuren? Dat zijn Inlandsche omgeving, waaraan hij zich door geheel natuurlijke sympathieën verwant gevoelt, hem tot zich en daarmede naar beneden trekt, hem van zijn waarde doet verliezen. En geleidelijk zouden bij hem de eigenschappen te voorschijn komen, welke wij in den Oosterschen rechter zoozeer afkeuren. Onmogelijk is het natuurlijk niet, dat hij aan die nederwerkende kracht weerstand zou bieden, maar dan zou hij toch werkelijk een reus van karakter en standvastigheid moeten zijn. Met een Europeaan zou, onder naar evenredigheid soortgelijke omstandigheden en verhoudingen, precies hetzelfde gebeuren, hetgeen ongelukkigerwijs genoegzaam met voorbeelden zou kunnen worden toegelicht."

Deze bezwaren worden nog nader aangedikt door de volgende opmerkingen:

„Waar de rechter-Inlander", meent het blad, „in Europa steun ou vinden in zijn omgeving, er als 't ware door zou worden gedragen, zou hij er in Indië door worden neergehaald. De pogingen van enkele goedgezinde en actieve Europeesche collega's en vrienden om hem boven water te houden, zouden weinig vermogen, tegen alles-overweldigende stille invloeden.

Zoolang de Inlandsche omgeving, waaraan hij zich wel innig verwant m o e t gevoelen, zich niet heeft weten te verheffen, zal de Europeesch opgevoede Inlander, er een voor zijn ambtelijke bruikbaarheid noodlottigen invloed van ondervinden. En de verheffing van die omgeving, welke in de uitgebreide vertakkingen van haar schakelreeksen eindelijk ligt vastgekramd in de breedste lagen der Inlandsche maatschappij — met de verheffing van welke lagen ook de hare afhangt — is een werk van eeuwen, niet van tientallen van jaren. Enkel door een spontane, door nog ongekende invloeden, te bewerken, krachtsuiting van die maatschappij zelve zou een snellere verhooging van haar — en dan van haar eigenaardig — beschavingspeil mogelijk zijn. Door Europeesche inwerking of opvoeding kan het doel niet binnen afzienbaren tijd worden bereikt."

De conclusie der N i e u w e C r t. luidt:

„Dit alles neemt niet weg, dat wij in het optreden van den heer Tehupeiory 'n belangr. en heugelijke gebeurtenis zien; gelijk wij zeiden, een vingerwijzing voor de regeering om den weg der ontwikkeling, door spreker en door verscheidene anderen met succes betreden, verder voor den Inlander gemakkelijk te maken. Met onze, oogenschijnlijk pessimistische, beschouwingen, hebben wij er slechts op willen wijzen, dat het vraagstuk van de substitutie van den Europeeschen ambtenaar door den Inlandschen, ondanks alles, niet tot een oplossing is gebracht, maar met 't streven naar die oplossing, het nemen van proeven, slechts met groote omzichtigheid mag worden voortgegaan."

* * *

De 1ste luit. der veld-artillerie, J. C. J. Kempees, die eenige jaren op Atjeh doorbracht, en ook den tocht van Van Daalen door de Gajolanden meemaakte, wijdt in de N i e u w e C o u r a n t, een uitvoerig artikel over Atjeh en de critiek der laatste tijden, zoowel die van W e k k e r, als van anderen. Zijn beschouwingen trekken aan door zaakkennis en onderscheiden zich door den kalmen en zakelijken toon gunstig, van veel wat over dit onderwerp geschreven is.

De schrijver, uiteenzettend dat voor het uitoefenen van een juiste critiek, in een geval als deze, veelzijdige beschouwing van alle omstandigheden noodig is, karakteriseert de W e k k e r artikelen, als zeer tendentieus van karakter. Zij maken niet den indruk, geschreven te zijn met het hooge doel, om tot verbetering der Atjeh-toestanden — waarin lang niet alles goed is, wie zal dat ontkennen — mede te werken, maar wèl met de kennelijke bedoeling, om den persoon van den tegenwoordigen gouverneur van dat gewest, in een ongunstig daglicht te stellen.

Vele, der aangehaalde feiten, zijn den schrijver als „sociëteitsverhalen", en door nadere navraag niet onbekend. „Het zijn geen verzonnen geschiedenissen en zullen wel o n g e v e e r zoo zijn voorgevallen, als zij beschreven worden. Maar toch zou ik ze niet als „juist", en met mijn handteekening er onder, de wereld in durven zenden. Ze zijn, zooals altijd geschiedt, door de faam aangedikt, onjuist overgebracht, of onjuist verklaard geworden, en in ieder geval, weggerukt uit het kader der omstandigheden, waarin zij zijn voorgevallen.

Tot onzen spijt, kunnen wij van het degelijke artikel, geen uitvoerig résumé geven. Hier en daar nog een greep:

„Men kan verschillen in appreciatie of de vooruitgang snel genoeg gaat.

„Mocht men deze vraag met „neen" beantwoorden", zegt de heer Kempees, „dan moet men de juiste oorzaak voor deze ontkenning alleen zoeken in de beperkte middelen, waarover het bestuur kan beschikken. De persoon des gouverneurs staat daar buiten. Zijn geheele loopbaan overziende, zal men moeten toegeven, dat de Nederlandsche Staat, weinig ambtenaren heeft, die haar met zooveel kennis, werkkracht en inzet van hun geheele persoonlijkheid dienen, als hij.

Men moet het dan eens zijn met de volgende uitspraak: „Zoowel in troepen en bestuursorganen, als in geldelijke middelen, wordt den

gouverneur te weinig toegesmeten, om zoo snel vorderingen te maken als de publieke opinie dit wenscht."

De schrijver zet dan uiteen, dat met de verovering der Paja Rebeue (1900) op Atjeh het ageeren met groote troepenafdeelingen, een eind nam, en de oorlogstoestand het karakter van een guerilla aannam. Men had geen achting meer voor de benden, die nog tegenstand boden en over 't algemeen die klasse der bevolking bevatten, welke in een rustige landstreek liever werden gemist dan gezien. De bezetting werd meer en meer over een net van kleine posten verspreid, en kreeg tot taak, het vervolgen dier benden, met kleine afdeelingen, Een werk, dat Wekker en anderen zeer juist „politioneel" hebben genoemd.

Krachtige persoonlijkheden als Van Daalen en Van Heutsz, die van zichzelf een maximum van arbeids-praestatie eischen, zijn nu echter allicht geneigd, in troepenvermindering geen bezwaar te zien, ja, daarin in zekere mate hun trots te vinden.

Maar psychologisch is dit onjuist.

Een volk, als het Atjehsche, zal veel gemakkelijker en veel onbloediger door ontwikkeling van de macht van het aantal, na eenmaal geslagen te zijn, tot berusting in de overmacht van den heerscher te brengen zijn, dan nu het geval is. En het is duidelijk, dat vooral nu dat kleinere aantal over steeds grootere gebieden wordt verstrooid, voor den waren pacificatie-arbeid, een vermeerdering hoogst gewenscht is. Een beeld van den toestand krijgt men eenigszins, door te bedenken, dat, terwijl Atjeh zoowat zoo groot is als geheel Nederland, Amsterdam en Rotterdam, samen meer politieagenten hebben, dan Atjeh soldaten."

Grooter machtsvertoon zou in de Gajolanden, en zal ook op Flores, — zoo betoogt de schrijver — spoediger tot algeheele onderwerping hebben geleid, en minder wreedheden tengevolge hebben. Op den tocht in de Gajolanden kon onze troep niet anders strijd voeren, dan hij gedaan heeft en de groote verliezen ook aan vrouwen en kinderen, die wij daar toegebracht hebben, zijn steeds noodzakelijk geweest ter wille van den natuurlijken eisch tot zelfbehoud van onze colonne.

Vooral de slotsom, waartoe de heer Kempees komt, schijnt ons belangrijk. Zij toch sluit zich geheel aan bij die der „Wekker" en andere gegevens.

Om den strijd op Atjeh humaner te kunnen voeren, zijn meer troepen noodig. Wil men humaner doen optreden, dan moet men ook niet tegen de niet te vermijden kosten opzien. Dit zou vooral ook van groot belang zijn, omdat dan de gouverneur uit het grooter aantal officieren, meer stof zou hebben om de gewichtige posten, waaraan civiel bestuur moet worden toevertrouwd, goed te bezetten.

De bezuinigingswoede blijkt echter uit meer, dan uit gebrek aan troepen alleen. Schrijver gaat met stilzwijgen voorbij, dat de vermindering der Atjeh-toelagen, het geheele officierskorps tot ontevredenheid heeft gestemd — niet geheel zonder reden overigens — ook de gelegenheid om de bevolking economisch te steunen, wordt aan het bestuur zeer karig toegemeten. Denken wij slechts aan den wensch naar landschapskassen, scholen en landbouwonderwijs der bevolking. Ook de noodzakelijke uitbreiding van het wegennet moet op een goedkoopje geschieden, en drukt daarom zoo zwaar op de bevolking. Soms te zwaar, maar het kan daarom toch niet nagelaten worden. Communicatie is een der conditiones sine quibus non voor pacificatie.

Den tegenwoordigen gouverneur kan een verwijt over dit alles niet treffen, hij moet huishouden met hetgeen hem ter beschikking wordt gesteld. De Kamer, op wier aandrang het bezuinigingssysteem op Atjeh is aangevangen, geve nu blijk van een ruimen blik door een drang in tegengestelde richting.

Ook heeft gouverneur Van Daalen meer vrijheid van handelen noodig. „Het is toch een werkelijk feit en staat ook alweer in verband met den doorwerkenden zuinigheidsdrang, dat de tegenwoordige gouverneur-generaal den gouverneur Van Daalen minder macht toestaat dan hijzelf indertijd als gouverneur v. Atjeh bezat."

* * *

Uit den brief van den Atjehschen correspondent der Nieuwe Crt. Deze gewoonlijk zoo voortreffelijk ingelichte schrijver meldt:

In zuiver militair-technisch opzicht schijnt de thans gehouden enquete voor Atjeh te zullen leiden, tot twee nieuwe maatregelen: uitbreiding van het korps wielrijders ter Noord-kust en bewapening van de infanterie met karabijn en klewang. Eerstgenoemde maatregel is — zooals wij reeds vroeger deden zien — geboden door de groote vrijpostigheid waarmee trambaan en telefoongeleidingen door de verzetsmenschen onder handen genomen worden. Laatstgenoemde is reeds tal van jaren bepleit, doch altijd tegengehouden door B. V.-moniakken. Ter bestrijding van een vijand die wel eens zou kunnen komen en als expeditionair uiteraard in de minderheid zal zijn, moest het leger dagelijksch worden bemoeilijkt in zijn eigenlijke taak, — zoo wilde het sommiger militaire schoolastiek, waarbij wel rekening werd gehouden met het min of meer abstracte van vreemde historie, doch de lessen van eigen kostbare praktijk werden over het hoofd gezien.

Hierin schijnt eindelijk verbetering te komen, de rest zal nu ook wel volgen.

Van het bezoek van den hoogsten militairen legerchef aan Atjeh is dus wel iets goeds te wachten. Maar dit betreft niet het kardinale punt der enquete, de milit. uitspattingen en administratieve vexaties jegens de bevolking der onderhoorigheden.

Nog geen drie dagen heeft de hooge commissie op Atjeh's Westkust doorgebracht, de wijduitgestrekte landsdeelen, waarin zoo belangrijk veel voorviel, getuige tientallen onzer brieven, welker geschiedenis door „Wekker" in zijn bekende artikelenreeks is samengevat en nader gedocumenteerd.

Ook aan de andere zijde van Atjeh, ter Noord- en Oostkust, leek de enquete vrij vluchtig. Maar 't kan meevallen, wanneer de betrekkelijke rapporten verschijnen. Getoetist wordt er althans ijverig genoeg; — ook gecancanceerd en gesoupçonneerd. — Want de brandende quaestie blijft op de bureelen en aan de kletstafels: wie toch de schandelijke aanbrenger mag zijn, die zich achter „Wekker" verscholen houdt. Zoo'n kerel had den moed dienen te toonen, voluit zijn naam te noemen, — dat wordt uitgebruld door helden, die anders als vreesachtige kinderen in hun schulp kruipen, wanneer slechts een puntje van des chefs neus te zien is. Men tracht geheel de gewichtige historie, waarbij voor onze natie een kostbaar goed op het spel staat, terug te brengen tot de verhouding van een coulairrelletje."

Uit de O.I. Mail.

In de jongste Indische bladen lezen wij omtrent

4e Jaarmarkt tentoonstellidg te Soerabaja.

Tot vermeerdering van de kennis der bijzonderheden omtrent ethnografie en kunstnijverheid in de kleederdrachten van de volken in den Indischen Archipel, zullen op het tentoonstellingsterrein naast elkaar het Wajanghuis en het Poppenhuis worden ingericht; in het eerste zullen volledige wajangstellen — poerwa kroetjil, golèk beber enz. — ondergebracht en vertooningen van wajang wong gegeven worden; het tweede is evenzoo een afzonderlijke tentoonstelling van poppen, die verschillende kleederdrachten aangeven.

Voor het regelen dezer tentoonstelling heeft mevrouw Ter Horst—De Boer van Jocjakarta haar hulp toegezegd.

Gouden en zilveren medaljes zijn beschikbaar: a. voor de mooiste wajangs, de beste verzamelingen daarvan; b. voor de mooiste en origineelste poppen en groepen daarvan, aangevende Inlanders — mannen of vrouwen — uit den Indischen Archipel.

Voor de expositie van het Poppenhuis zijn de navolgende regelen gesteld:

De poppen mogen niet grooter dan 60 cM. en niet kleiner dan 20 cM. zijn; zij moeten duidelijk de kleeding aangeven en kunnen mannen of vrouwen voorstellen, hetzij in huiselijke kleederdracht, dan wel in feestdos, zoowel uit den vroegeren als uit den tegenwoordigen tijd.

Daar het voornamelijk te doen moet zijn om de kleederdrachten zoo nauwkeurig mogelijk weer te geven, mogen die bijv. niet op het lichaam der pop geschilderd worden; ze moeten van de toepasselijke stof vervaardigd zijn.

Inzendingen van wajangs en poppen moeten vóór 1 Mei 1908 bij de jaarmarkt-commissie te Soerabaja aangekondigd worden.

Nadere inlichtingen zijn te vragen aan mevrouw Ter Horst—de Boer te Jocjakarta of aan den controleur in commissie J. E. Jasper te Soerabaja.

Atjeh.

Aan de Sum. Bode werd uit Kotaradja geschreven:

„Zijn Exc. is aan het onderzoeken. Wat hij onderzoekt en wat dat onderzoek aan 't licht brengt, is echter nog een diep geheim.

Of er verbetering zal komen door en na dat onderzoek? Ik geloof het niet: verandering zal er vermoedelijk wèl komen, maar wat helpt dat? Zelfs terwijl de hooge heeren aan het onderzoeken en inspecteeren zijn, worden er nog troepen uitgezonden om vrouwen op te lichten, wat vrijwel gelijk staat met de mannen tot onverzoenlijke vijanden te maken.

Dat ook de Atjehers er geen heil van verwachten en maar liever hun wraak blijven koelen daar, waar ze eenigszins kans hebben, bleek nog den 27 Januari.

Lam Baro, een kleine 2 uur van Kotaradja gelegen en onlangs al eens aangevallen, is dien dag even na 5 uur wederom aangevallen door 4, zegge vier, man.

Aan onze zijde werd de uitgezette schildwacht levensgevaarlijk gewond en is sedert overleden, terwijl een der aanvallers sneuvelde. Dat is nu de 2e maal in zeer korten tijd. Men kan hieruit zoo ongeveer den geest beoordeelen, die heerscht onder de bevolking in de onmiddellijke nabijheid van de hoofdplaats.

Nu zal officiëel wel gezegd worden, dat het een bende uit andere streken was, en dat is ook wel mogelijk, maar... zoo'n troepje van 4 man kan toch maar niet zoo overal rondtrekken, indien de bevolking het geen steun verleent!

Vier man, al zijn ze nog zoo goed gewapend, zijn door de bevolking nog wel onschadelijk te maken, als zij dat wil: te meer daar er altijd nog geregistreerde geweren onder de bevolking zijn. Maar het is absolute onwil als gevolg van tegenzin in ons bestuur. En het gaat met dit laatste evenals met Uilenspiegel, toen hij zeide: „ze hebben allemaal een hekel aan me; maar ik maak het er ook naar."

* * *

Hoe de Java Bode over weerhaanmanieren denkt, blijkt nu weer eens uit een debat met het Indisch N. v. d. D. Het eerstgen. blad schreef:

„Voor Indië zal het verschil — verschil tusschen Regeering en Kamer — natuurlijk beteekenen het aftreden van den minister van koloniën mr. D. Fock en diens vervanging vermoedelijk door den gouverneur van Suriname, W. F. Idenburg, die 't vertrouwen genoot van alle partijen en wiens program voor een overgroot deel door mr. Fock werd voortgezet. De door dezen bewindsman reeds ingediende, maar nog niet in de Kamers behandelde ontwerpen zullen dan waarschijnlijk niet te zeer gehavend worden. En de positie van den gouverneur-generaal Van Heutsz zal, wanneer dit vermoeden bewaarheid wordt, eer versterkt dan verzwakt worden, want het zijn de denkbeelden van minister Idenburg, welke door den landvoogd hier worden ten uitvoer gelegd."

Het N. v. d. D. merkte op:

„De positie van generaal Van Heutsz versterkt door het aftreden van den minister van koloniën, wiens orders hij uitvoerde, wiens meeningen hij dus deelde? Immers, anders biedt men zijn ontslag aan.

Dienen onder een „liberaal" minister — och arm! — en de denkbeelden van een clericaal minister ten uitvoer leggen? Dan, als de clericaal aan het bewind komt, trouw blijven aan de beginselen van den „liberaal"...? omdat — je kunt niet weten, morgen komt er weer een votum!

De Javabode ontwerpt geen zeer mooi beeld van den tegenwoordigen landvoogd. Men zou haast zeggen, dat zij de redactie van een à tout prix gouvernementeel Indisch orgaan heeft willen schetsen.

Om haar opinie goed te maken, zeide de Javabode:

„Een artikel van mr. P. Brooshooft in de Locomotief, getiteld: Ten doode opgeschreven, eindigt aldus:

„Voor Indië geeft het niet veel verschil. Wel is de verhouding tusschen Fock en Van Heutsz, naar ik uit goede bron herhaaldelijk vernam, allesbehalve innig en zou een clericaal minister van koloniën voor den door een clericalen minister benoemden landvoogd allicht servieler zijn, zoodat een verzoek in 1909 om na de traditioneele 5 jaar nog een jaartje de buitenbezittingen te blijven zegenen, niet onwaarschijnlijk zou zijn, maar ook onder Fock behoort dit geenszins tot de onmogelijkheden. Want evenals alle met krijgsroem overladen generaals, kan Van Heutsz bij ons „hof" nog steeds geen kwaad doen, en voor dat hof strijkt iedere fatsoenlijke minister, zelfs de in de Kamer zoo van zich afbijtende gewezen advocaat, de vlag."

„Verder commentaar op de vriendelijke woorden van onzen geachten en eminenten Bataviaschen collega achten wij niet noodig," besluit de Javabode.

Maar hierdoor wordt de kwestie alleen maar verplaatst. De heer Van Heutsz zou dus, straks onder de bevelen dienende van een clericaal minister, niet van overtuiging behoeven te wisselen. En toen mr. Fock optrad? „De verhouding was niet innig," zegt de heer Brooshooft. Dat belette toch niet, dat de heer Van Heutsz bleef. En nu zou hij wéér blijven, omdat er waarschijnlijk een minister komt, wiens staatkundige zienswijze gelijk op die van den bewindsman, waardoor — een stuk of wat ministerlevens terug — de heer Van Heutsz werd benoemd?

Zijn dan diametraal tegenover elkander staande regeeringsrichtingen niets dan... incidenten in een onderkonings-loopbaan?

Wij zullen zien," zegt de Sum. bode van 3 Januari jl., die het bovenstaande aanhaalt

* * *

Zou het waar zijn?

Naar de Preanger Bode verneemt, is een aanklacht ingediend tegen den hoofdredacteur van den Pewarta Hindia te Bandoeng, wegens het publiceeren van een entrefilet, waarin een hoofdpeghoeloe misbruik van zijn bevoegdheid werd verweten.

* * *

In het Bat. Nws blad van 2 Jan. 1908 schrijft de heer J. W. A. Doorenbos, arts, een artikel, waarin hij aanbeveelt de oprichting eener

Vereeniging tot bestrijding der Malaria

om eens een einde te maken aan het schandaal, dat haast bij elke epidemie optreedt, „van verrast en en o. m. zegt:

„Als bekend mag toch wel aangenomen worden, dat het vernietigen van alle broedplaatsen der malaria-muskieten hiervoor noodig zou zijn. En wat dit zeggen wil voor een land als Java, weet elk, die maar eenigszins bekend is met de topographische en geologische gesteldheid van het eiland. Uitgestrekte stukken lands moeten gedraineerd, rivieren genormaliseerd, plassen gedempt worden, enz. enz. Een werk van millioenen en van jaren. Het draineeren in het groot, het normaliseeren van rivieren zal in hoofdzaak, zoo niet geheel, regeeringszaak blijven. Voor veel anderen arbeid en omdat de krachten der regeering te kort moeten schieten, is het noodig, dat ook anderen aan het groote werk der malariabestrijding deelnemen.

Om dit systematisch te kunnen doen, zou men een vereeniging moeten vormen. Ook in andere landen heeft men begrepen, dat malariabestrijding niet alleen regeeringszaak is, o. a. Italië en Griekenland, waar vereenigingen tot bestrijding der malaria zijn opgericht; in Griekenland met den koning aan het hoofd. Aan de Grieksche vereeniging is zelfs geld uit Engeland en voorlichting door geneeskundigen van de school voor tropische ziekten toegezegd.

Door de bestrijding der malaria zal ook het optreden van andere infectieziekten worden voorkomen, eventueel de uitbreiding beperkt worden. Onder anderen verdween de pest uit het door Europeanen bewoonde gedeelte van Port-Saïd, nadat de anaopheles broedplaatsen vernietigd waren door petroleum; de ratten, pestoverbrengers, die het petroleumhoudende water dronken, stierven. Misschien zal ook in het algemeen het groote weerstandsvermogen van de Javaansche rat verminderen, wanneer op tal van plaatsen petroleumhoudend water aanwezig is — dit zou den landbouw ten goede komen.

Bij de werken voor het Panamakanaal verdween bij de bestrijding der malaria ook de gele koorts. Zoo mag met het volste recht verwacht worden, dat de typhus, die voortdurend te Batavia en elders rondwaart en heel wat slachtoffers maakt, door de betere hygiënische toestanden, die het gevolg van malariabestrijding zullen zijn, zal verminderen, zoo niet verdwijnen; terwijl het pestgevaar — dat ons steeds bedreigt en slechts op een gunstige gelegenheid wacht om ons te overvallen — zie o. a. hetgeen dr. De Haan hierover zegt — eveneens door malariabestrijding tot een minimum zal beperkt worden.

Waarom juist nu dit plan? Het geldt hier een direct persoonlijk en algemeen belang. Hebben wij daarenboven nu niet weer pas de onverkwikkelijke Madoera-geschiedenis gehad? Wordt het geen tijd, om eens een einde te maken aan het schandaal, dat haast bij elke epidemie optreedt „van verrast en onvoorbereid zijn", van wederzijdsche verdachtmaking en schuldaanwrijving, ten spot voor binnen- en buitenland.

Want wie meent, dat men elders niet weet wat hier voorvalt, zal bij het doorlezen van buitenlandsche tijdschriften spoedig van het tegenovergestelde overtuigd worden en uit een politiek oogpunt mag men ons geen wanbeheer kunnen aantoonen.

Schrijver eindigt met de woorden:

„Waar de Indische gemeenteraden thans de malariabestrijding, als voor hun te belangrijk(?), niet ter hand mogen nemen, daar kan een vereeniging adviseerend en handelend optreden.

Men beschouwe het bovenstaande als een voorloopige mededeeling. Er is nog zeer veel te zeggen en te détailleeren over het onderwerp."

Van Vreemde Kolonien.

Landbouw op Martinique.

De Chef van den dienst van den landbouw, heeft zijn rapport uitgebracht over het jaar 1906—1907, waaraan wij het volgende ontleenen:

Toen, na de uitbarsting der Montagne Pelée op Martinique, de dienst op nieuw moest worden georganiseerd, was er van den ouden dienst niets overgebleven, dan een premie op de bij-cultures, welke niet kon behouden blijven, met het oog op de geringe resultaten, welke die hooge uitgaven niet wettigden.

't Was toen omstreeks Maart 1904, dat het bestuur besloot, om in de plaats van die premie, een nieuw organisme te stellen, waarvan het hoopte, dat het de planters zou inlichten, betreffende de, bij den aanplant van koffie en cacao aan te brengen verbeteringen, om er loonende opbrengsten van te verkrijgen.

Anderzijds wilde het bestuur, dat ook andere tot den landbouw in innig verband staande onderwerpen, onder de oogen zouden worden gezien, als de herbebossching, proeven met nieuwe suikerriet-variëteiten, verbetering van den veestapel, enzoovoorts.

Op deze grondslagen werd de dienst van den landbouw gereorganiseerd, maar al spoedig zag de jonge dienst zich genoodzaakt, om zich binnen de enge grenzen van voorheen terug te trekken, en zich te bepalen tot studiën en cultuurproeven met betrekking op de bij-cultures.

Daar is men nu op het oogenblik, en het rapport heeft dan ook uitsluitend betrekking op die cultures, van koffie, cacao, vruchten en textielgewassen.

Vanaf Augustus 1906 tot 30 Juni 1907, werden door den dienst 85000 planten kosteloos verstrekt, w. o. 39000 cacao- en 42000 koffiestekken, terwijl op laatstgenoemden datum in de pepinières nog 72000 planten voorradig waren.

Van de drie, door den dienst onderhouden tuinen, doet die van Tivoli hoofdzakelijk als pepinière dienst, terwijl in dien van la Tracée, proefnemingen plaats hebben, en die van Vauclin wederom nagenoeg uitsluitend dient voor het enten van koffieboomen. De laatste tuin is intusschen verplaatst naar de Rivière-Pilote, met het oog op het gebrek aan water te Vauclin.

Bovendien worden op een, la Médaille genoemd terrein door den dienst van den landbouw proeven genomen met de rubber cultuur, waartoe door de regeering in het moederland een bijzonder subsidie was toegestaan. Er zijn nu op la Médaille twee hectaren met rubber beplant en deze aanplanting zal geleidelijk worden uitgebreid, naar gelang men over de noodige planten beschikken kan. De aanplanting is nog te jong, om reeds aan resultaten te kunnen denken, maar de stand der jonge rubberboompjes, doet het beste verwachten.

In het laatste jaar, schreef rapporteur, had ik mijne aandacht te schenken, aan een in de cacao-boomen op den berg Vauclin heerschende ziekte; er werd daarover een afzonderlijk rapport openbaar gemaakt. Sedert zijn verschillende nieuwe waarnemingen gedaan die de conclusiën van het eerste verslag bevestigden, maar tevens hebben doen zien, dat nog andere oorzaken in het spel waren.

Na een speciaal rapport in uitzicht te hebben gesteld over dit onderwerp merkt rapporteur hieromtrent nog op:

„In elk geval kan men nu reeds opnieuw verzekeren, dat die dikwerf fatale ziekten voor de cacao-boomen vooral te duchten zijn bij gebrek aan zorg voor de cultuur. Het zijn niet bepaaldelijk werkelijk besmettelijke ziekten, en, om kort te gaan, kan men het kwaad genezen door een rationeele cultuur in de plaats te stellen van de gewone routine."

Rapporteur beklaagt zich, dat, terwijl proeven ter behandeling eener wormziekte in den koffieboom, nog steeds met gelijken goeden uitslag werd bekroond, van de zijde der planters zoo weinig belangstelling werd getoond, dat slechts twee aanvragen naar het middel werden ontvangen.

Dan worden eenige opmerkingen gewijd aan de vruchten-cultuur voor den export. Met 't oog op de omstandigheid, dat de Compagnie Générale Transatlantique, op eigen initiatief expresselijk voor het vervoer van versche vruchten ingerichte ruimen op hare schepen heeft aangebracht en zich voorstelt, zelve proeven te nemen met den uitvoer van versche vruchten, is de rol van den dienst van den landbouw in dit opzicht, tot bescheiden proporiën teruggebracht. Intusschen wordt in het verslag gewezen op de mogelijkheid, om ook vruchten in gedroogden toestand uit te voeren. De voor het vervoer van versche vruchten ingerichte schepen, doen de kolonie maar eens in de maand aan, zoodat het kan voorkomen, dat in dien tusschentijd, de bananen rijp zijn, om te worden geplukt en toch niet in verschen staat kunnen worden verzonden. Daaruit zouden voor den planter, die zijn product niet plaatselijk aan den man kan brengen, groote verliezen voortspruiten. Om hierin te voorzien, heeft de dienst van den landbouw een machine uit laten komen, voor het drogen van vruchten, waartoe de bananen en goyaven in de eerste plaats in aanmerking komen.

Ten slotte wordt melding gemaakt, van een proef, om het product der in de kolonie inheemsche vezelgewassen te benutten, waartoe men ont-

FEUILLETON.

Aan gene zijde van den Evenaar.

(Veertien dagen in een Nederlandsche Kolonie.)

Vertaald uit de Straits Times.

Het landschap.

Ware niet alle aandacht afgeleid geweest door de buitenissigheden van de kreta dan zou men 't landschap wel hebben kunnen bewonderen. Dicht bij wemelt de weg van betooverende tafereeltjes uit het inlandsche leven. Een mooi vrouwengezicht ziet men slechts van tijd tot tijd, maar er is een lieve schuchterheid waar te nemen, zooals men die in Europeesche landen zelden op de wegen opmerkt. Hoewel we lazen van de dertig millioenen menschen op Java, komt het ons voor, dat er nog ruimte is voor meer, en bijna elke vrouw ziet men met 'n bruin kindje, hangende op de heup en andere kleintjes, zich vastklampend aan haar sarong of trachtend zich achter moeders niet te weelderige vormen te verschuilen. Hier en daar ziet men, hetzij in atappen hutten of op matten in de schaduw van een kanarie-boom oude vrouwen of jonge kinderen 'n winkeltje houden. In de kampongs of agglomeraties van nette, kleine hutten langs den weg wordt een pasar gehouden, waar marskramers glaswaren en allerlei fantasie-artikelen te koop bieden, naast handelaars in sarongs en verkoopers van groenten en vruchten. Voor sommige huizen ziet men groepjes vrouwen spinnen of het goed weven voor de nationale sarong; sommigen maken druk gebruik van de naaimachine, die de handel hier in het land bracht.

De weg is omzoomd door een verscheidenheid van boomen en planten, die alleen een botanist zou trachten te beschrijven. Kleur wordt aan dien zoom gegeven door de Bougainvilles, de roode hibiscus, de bleek-blauwe convolvulus, de bonte crotons, het oranje-rood van de lantana; palmen en boomvarens en vederachtige bamboestoelen worden door Natuurs tuinier te hulp geroepen, maar kunnen toch de met groen bekleede ravijnen niet voor ons oog verbergen noch de terrasvormig aangelegde rijstvelden, die bijna tot den top der hoogste bergen opklimmen.

* * *

Er was niet veel van belang voor ons op dat morgenritje naar Buitenzorg, maar de Hollandsche dame, die met vier heeren in die anderhalf uur voortdurend in druk gesprek was, stelde ons in de mogelijkheid om ons in het Hollandsch équivalent voor Yes! en No! uit te drukken.

Wij waren door Miss Scidmore's boek voorbereid op de schoonheden van Buitenzorg, en nu eens werden de verwachtingen meer dan verwezenlijkt. De Hollandsche gouverneur-generaal Van Imhoff wist zeker wel wat hij deed, toen hij deze plaats koos als de officiëele verblijfplaats van den gouverneur generaal, en de Hollandsche tuinbouwkundigen, zooals er wellicht geen beteren zijn, verdienen te worden gelukgewenscht, met de tuinstad, die zij uit de oorspronkelijke wildernis hebben geschapen.

Een deel van het oude paleis werd, honderdvijftig jaar geleden, door gouverneur-generaal Mossel gebouwd en bijbouwingen hadden plaats tijdens het bestuur van Daendels en Raffles. Dit gebouw werd in 1834 door een aardbeving vernield en 't nieuwe paleis, dat men 't eerst ontwaart aan de overzijde van een kunstmatig meer, is een waardige verblijfplaats voor den bestuurder van Nederlandsch-Indië. De oppervlakte van het meer is bedekt met lotusbloemen en victoria-regia en het kleine eiland in 't midden prijkt in 'n weelde van roode palmen, vederachtige gele bamboe en donker groen, die het meer in steeds wisselende beelden weerspiegelt.

De Tuin.

Een Alma Tadema zou zwelgen in de bloemen en het marmer van het paleis, met zijn breede trappen en fraaie Jonische kolommen en kroonlijsten; en een Landseer of een Mac Whirter zouden onderwerpen zonder tal kunnen vinden in het hertenpark, te midden waarvan het paleis is gelegen.

Wordt vervolgd.

vezelings-machine van den heer Duchemin door den dienst van den landbouw werd aangekocht.

Straffen in Johore.

Den 6den Januari l.l., werd de zaak berecht van twee Europeanen, den administrateur van Soengei Pelepah Estate, Malet en zijn assistent, Ingleby, oorspronkelijk beschuldigd van het veroorzaken van den dood van een koelie, door het toebrengen van slagen. Tijdens de verhandeling werd de aanklacht veranderd voor den administrateur in het toebrengen van lichamelijke letsel, zonder dat de rechter — op de verklaring van een apotheker, dat de overledene tengevolge van diarrhee zou zijn bezweken — aannam, dat dit den dood van den mishandelde tengevolge had. De administrateur kwam er af met een boete van 150 dollars, terwijl aan zijn assistent, die minder hard moet hebben geslagen, en dit op last van zijn chef, eene boete van 5 dollars werd opgelegd.

Tamils voor de Straits.

Door het bestuur van Engelsch-Indië is eene circulaire uitgevaardigd, waarin de aandacht gevestigd wordt op het gebruik van gedrukte biljetten, waarin de Straits Settlements als arbeidsveld voor de Inlanders worden aangeprezen, in de postkantoren en aan andere openbare gebouwen, aan te plakken. Het bestuur brengt in herinnering, dat het slechts heeft voorgeschreven om den emigr.-agent der Straits-Settlements, de noodige hulp te verleenen, waarmee alleen bedoeld is, het verschaffen van voedings- en transportmiddelen, en voorts op den voorgrond stond, dat geen noodelooze beletselen aan de werving van koelies zouden worden in den weg gelegd. Het aanplakken van die biljetten aan openbare gebouwen zou op onwetende lieden den indruk kunnen maken, dat het bestuur die emigratie aanmoedigt en reeds werden in dien geest klachten ontvangen. De verschillen de autoriteiten zijn nu aangeschreven, om te zorgen dat de biljetten van de openbare gebouwen verdwijnen.

Indiërs in Engeland.

Vele Indiërs gaan voor de voltooiing hunner opvoeding naar Engeland en menigmaal heeft het een onderwerp van gedachtenwisseling uitgemaakt of er niet wat moest worden gedaan, om het verblijf voor de betrokkenen zoo vruchtdragend mogelijk te maken. Verschillende ideeën zijn daarbij aan de hand gedaan. Zoo werd onlangs in de Times de wenschelijkheid betoogd om de Indische studenten behoorlijk onder dak te brengen, waar hun gewoonten en voorschriften, zouden worden geëerbiedigd. De Farsi meent, dat men bij de zorg voor de Indiërs wel eens te ver zou kunnen gaan en het doel voorbijstreven.

Natuurlijk, schreef het blad, zal het sommige Indiërs moeilijk vallen, een goed onderdak te vinden, maar zelfs voor dezen is het niet wenschelijk, om in kazernes te worden ondergebracht.

Het beste ware het, zoo elk Indiër zou kunnen worden opgenomen in den huiselijken kring eener beschaafde Engelsche familie, hij zou dan niet alleen in de gelegenheid zijn zich volkomen vertrouwd te maken met de taal, maar ook om het goede te onderscheiden in de Engelsche gedachten en maatschappelijke gewoonten, om nog niet eens te spreken van een zaak, die hem hier in Indië zeer ten goede zal komen, namelijk zich aangenaam te leeren voordoen in Engelsche gezelschappen. Indische studenten, die gelukkig genoeg zijn, om tijdelijk in den huiselijken kring van goede families te worden opgenomen, zullen beter beschermd zijn tegen ongewenscht gezelschap en den invloed van opruiers dan in een groot pension, waar het daarop voorgestelde toezicht juist in staat zou wezen een jong man van karakter er toe te brengen, daartegen in te gaan.

De toestand van Indo-China.

Den 20sten December l.l., werd de zitting van den Conseil supérieur te Pnom Penh in Kambodja geopend met eene rede van den gouverneur-generaal Beau, waaraan wij het volgende ontleenen:

De heer Beau bracht het in 1902 vastgesteld program van groote openbare werken in herinnering, zette uiteen welke wijzigingen daarin waren gebracht, en wat tot nu toe was verricht.

Vanaf het einde van 1910 zal de kolonie zich aan de uitvoering van een nieuw program kunnen zetten, waaraan zij jaarlijks hetzij uit de gewone inkomsten, hetzij uit leeningen, 8 tot 10 millioen franken zal kunnen besteden.

Van 1900 tot 1907 is, niettegenstaande daar twee slechte jaren onder vielen, het totaal van het algemeene budget der kolonie en die der provinciën, met ruim 14 millioen piasters toegenomen.

Toch blijft de druk op de bevolking veel lager dan die in de omringende landen, waar b. v. in Siam het budget een totaal aanwijst van ruim 50 millioen tikals op 6 millioen zielen, of in piasters omgezet, ruim 6 piasters per hoofd der bevolking, terwijl het Indo-Chineesche budget een totaal aangeeft van ruim 3 piasters per hoofd der bevolking. Het bestuur doet overigens al wat in zijn vermogen is, om den druk voor de bevolking te verminderen, door zooveel mogelijk de inlandsche elementen voor de verschillende diensten aan te trekken.

De heer Beau legde daarna de inboorlingenpolitiek van het bestuur, uit. Men gaat hierbij uit, van de volgende algemeene denkbeelden: aan de inboorlingen alle met de zekerheid der Fransche overheersching overeen te brengen, vrijheid te laten, hen zooveel mogelijk te betrekken in het bestuur van het land, hun eene aan hun rechtmatige behoeften beantwoordende opvoeding te verschaffen, hen te beschermen tegen de rampen, waardoor zij zoo lang werden beproeid: rooverij, ziekten en schaarschte aan voedingsmiddelen.

De algemeene toestand van het Verre Oosten en de zucht naar hooger bij alle volkeren van Azië, zouden alle maatregelen om de inlandsche evolutie tegen te naan, onpolitiek hebben gemaakt. Hierbij speelt het onderwijs een groote rol, en de gouverneur-generaal wees op de goede diensten van het departement van onderwijs, en van het Comité tot volmaking van het inlandsche onderwijs, zoodat sedert een jaar reeds belangrijke hervormingen in Annam en Tongkin konden worden ingevoerd.

Wijders stond de gouverneur-generaal stil bij de vorderingen op het gebied der volksgezondheid, en bij de maatregelen tot bescherming der inlandsche bevolking tegen schaarschten. Aan de directie van den landbouw is voorts door eene nieuwe organisatie, de gelegenheid geopend, om de noodige onderzoekingen te doen, naar betere cultuur-methode; terwijl belangrijke, met succes bekroonde pogingen werden gedaan, op het gebied der zijdeteelt.

Nadat de heer B. ook de Eur. kolonisten had herdacht, die er veel toe kunnen bijdragen om de goede verhouding tusschen inlandsche bevolking en bestuur, tot stand te brengen, wees hij er nog op, dat Frankrijk niet zal vergeten, dat zijne overheersching ook door een voldoende militaire macht moet worden ondersteund.

Het Chineezenvraagstuk in Cochin China.

Waar er rijst is, is ook de Chinees, heet 't in Cochin-China, dat land van rijstvelden, waar men een vlottende bevolking van ongeveer 100000 Chineezen aantreft, nu eens meer dan eens minder, naar gelang de oogst goed of slecht uitviel.

Deze vreemdelingen zijn ook aan een belasting onderworpen, en wel een hoofdelijke belasting op de Asiatiques étrangers, die in 1906 niet minder dan 1.225.000 piasters of ruim 1.5 millioen gulden opbracht.

Die belasting trof allen gelijkelijk, zoowel den gevestigden Chineeschen koopman als den op goed geluk in 't land gekomen landgenoot, terwijl ook alle categorieën aan dezelfde maatregelen van toezicht en contrôle waren onderworpen — herhaalde formaliteiten ter identificatie, signalementstaten, vingerafdrukken, anthropometische metingen enzoovoort

Wat deze maatregelen betreft, zullen nu voortaan de bekende gevestigde Chineezen slechts een identiteitskaart met photografisch conterfeitsel moeten kunnen vertoonen, die men intusschen niet te dikwijls zal afvragen.

Wat de belasting aangaat is de leeftijd, waarop deze verschuldigd is, gesteld op achttien inplaats van tot nu op vijftien jaren. Hoewel door deze en andere wijzigingen gevreesd kon worden, dat de opbrengst der belasting zou verminderen, zal die vrees wellicht niet bewaarheid worden door het grooter aantal te verwachten immigranten.

Dat het Chineezen-vraagstuk in deze Fransche kolonie zeker wel eenige voorziening behoefde, valt ongetwijfeld uit het vorenstaande af te leiden.

Oost- en West-Indisch litteratuur-overzicht.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur. Oct.-Nov. '07.

Deze aflevering bevat verscheidene artikelen, welke het der moeite waard is ze nader te beschouwen. In de eerste plaats een uitvoerig opstel van controleur F. J. Couwenberg, getiteld: „Denkbeelden omtrent eene verbeterde Bestuursinrichting en een op plaatselijke aanwending der middelen ingericht bestuur." Schrijver keurt het stelsel der erfelijkheid van het ambt van regent af en zag het liever vervangen door een ander van meer democratische richting, hetwelk toelaat dat ieder Inlander zich op kan werken tot het hoogste inlandsche ambt. En — zegt hij — „al wordt hoe langer hoe meer door Regenten er naar gestreefd aan hunne kinderen een zoo degelijk mogelijke opvoeding te geven, toch komt het nog vaak voor, dat voor dit ambt personen worden benoemd, wier ontwikkeling nog niet op zoo'n peil staat, dat van hen die mate van nut kan worden verwacht, als men zou kunnen eischen van met zoo'n hoog ambt begunstigde lieden." Verder ziet het er met de desahoofden al bijzonder treurig uit volgens schrijver, wanneer hij beweert, „dat van de plm. 30000 gemeentehoofden er ¾ deel niet voldoen aan zelfs bescheiden eischen van moraliteit, intellect en beschaving en dat er elken dag door duizenden desahoofden in een of ander opzicht onrecht wordt gepleegd en gezondigd tegen hunne ambtsplichten." Dat er ongestraft zooveel onrecht kan geschieden, wijt schrijver aan het zachte volkskarakter en de verregaande onwetendheid der massa; zijn advies luidt in het kort: men schaffe de desahoofden in 't geheel af en behoude van het desabestuur alleen een zeker getal leden, door de bevolking gekozen en afgevaardigd ter „desaraad"; men vereenige eenige desa's tot een groep en stelle aan het hoofd een ambtenaar met den titel „mantri desa". Deze ambtenaar moet een soldij genieten van ƒ35 tot ƒ60 's maands met paardenfourage, terwijl zijn opleiding of kennis minstens die moet zijn, als te verkrijgen is op eene Inlandsche school der 1ste klasse (hij verstaat dus Hollandsch). Voor de Regenten is in 'schrijvers stelsel, dat hij verder in den breede ontwikkelt, heelemaal geen plaats meer; „als hoogste Inlandsche bestuursambtenaren stelle men aan de Patih's. Waar die Regenten dan heen moeten? „De personen, die daarvoor krachtens hun geboorte in aanmerking komen — als men ten minste het aristocratische beginsel wil blijven huldigen — worden toegelaten tot de hoogste door Europeanen te bekleeden ambten."

Ook het Europeesche bestuurscorps behoort volgens schrijver op breedere grondslagen georganiseerd te worden; eerst geeft hij een kort historisch overzicht van de opleiding, waarbij natuurlijk de ontijdige opheffing der Indische Instelling ter sprake komt; de kort daarop ontstane tekorten, waardoor „er onder de Europeesche ambtenaren der laatste jaren heel wat onrijp ooft moet schuilen", om daarna eenigen tijd stil te staan bij de nieuwste regeling omtrent benoembaarheid der koloniale ambtenaren. Dit systeem kan hem niet bekoren en in plaats daarvan doet hij een geheel nieuw aan de hand: „Als grondslag neme men de studie in de rechts- of staatswetenschappen, aangevuld met de noodzakelijkste indologische vakken, w.o. slechts één taal: het Maleisch. Eene juridische opleiding geeft waarborg voor goed werk ten opzichte van wetgevenden arbeid, rechtspraak en toepassing van wetsvoorschriften, allemaal zaken, die in de uitoefening van den dienst der administratieve ambtenaren als het ware dagelijks voorkomen." Als de aspirant-ambtenaren zijn gepromoveerd, wenscht schrijver hen gedurende zekeren tijd te detacheeren aan de Nederlandsche ambassades in Engeland, Frankrijk of aan Nederlandsche consulaten in de overzeesche bezittingen dezer landen. Verder wil hij de verschillende rangen laten vervallen en roept uit: „geen alle energie doodende langzame opkruiping tegen den ambtelijken ladder, waardoor de bestuursambtenaar, als hij een verantwoordelijken rang' bv. dien van ass.-resident bereikt heeft, zijn beste jaren reeds heeft verspild aan de voldoening van allerlei lagere bestuursbehoeften en een hoop dienst-rompslomp."

Om tot uniformiteit te komen moet — volgens schrijver — de administratieve indeeling des lands gewijzigd worden en in afdeelingen verdeeld met aan het hoofd ambtenaren, die den titel voeren van resident. Zij zijn zelfstandige bestuurders, magistraten en vooral economische leiders; aan hen behoort toegevoegd te worden een raad, samengesteld uit eenige Inlandsche ambtenaren en verder particulieren.

De denkbeelden van controleur Couwenberg, die van zijn onderwerp een grondige studie heeft gemaakt, verdienen werkelijk in ruimen kring bekend te worden.

In een volgend artikel behandelt de heer H. Th. Kal de Afdeeling Soerabaja of eigenlijk in hoofdzaak de stad van dien naam; geeft daarvan eerst een historisch overzicht en vervolgens een volledige topografische beschrijving. Omtrent den naam Soerabaia merkt hij op, dat deze „naar het verschil in taalsoort verscheidene vormen heeft, namelijk: Soerabaia, Soerapringgo, Soerabanggi en Soerowèsti. „Soero" schijnt het begrip van heldhaftigheid en stoutmoedigheid uit te drukken, terwijl aan de woorden: bojo, pringgo, banggi en wèsti de beteekenis van gevaar of moeite gemeen is. Toevallig is Soera ook een vischsoort en beteekent bojo ook krokodil en moet het daaraan worden toegeschreven, dat Soerabaia ook aldus verklaard wordt, „aan welke onjuiste verklaring het wapen der stad zijn

ontstaan ontleent." Het is jammer dat het schrijver blijkbaar niet gelukt is op te sporen bij welke gelegenheid aan de stad het wapen is verleend, aangezien deze quaestie o. a. bij het art. „Stedelijke Wapens" in de Encyclopaedie van N. I. eveneens onopgehelderd is gebleven.

„Immigratie en irrigatie." Onder dit opschrift geeft de heer Caron in overweging, nu gebleken is, dat de proeven in de Lampongsche districten met immigratie op eenigszins groote schaal toegepast, boven de draagkracht der regeering gaan, deze immigratie aan particulieren over te laten en zet hij vervolgens uiteen, welke weg daartoe z. i. moet worden gevolgd. Als eerste schrede op dien weg beveelt hij aan het sluiten voor erfpachtsaanvragen van Java, waardoor het kapitaal gedwongen zal worden de Buitenbezittingen als exploitatieterrein op te zoeken, enz.

Ten slotte worde nog vermeld een artikel van J. v. Dongen: „Gerechtelijk scheikundige onderzoekingen in Ned. Indië", en van C. Lulofs: „De belastingplannen voor Sumatra's Westkust en het Plakkaat Pandjang", welk laatste opstel eveneens in de N. R. Ct. werd geplaatst, omdat het ten deele een antwoord is op het betoog van Mr. P. Maclaine Pont in gen. blad, wat ook reeds in onze Perskroniek destijds werd besproken. Men weet, dat de meeningen omtrent de geldigheid van het Plakkaat Pandjang nog al verschillen. De heer Lulofs nu onderschrijft geheel de uitspraak van den Raad v. State in 1894: „Het Plakkaat Pandjang is een geheel verouderd stuk, doelende op politieke en maatschappelijke toestanden, waarvan niets meer te ontwaren is, omdat er geheel andere politieke en maatschappel. toestanden overheen zijn gegroeid."

* * *

Mededeelingen vanwege het Nederlandsche Zendelinggenootschap, Deel 51, 4e stuk.

Zendeling S. Luinenburg geeft een opstel: „Iets over ila-ila bij de Javanen" en zegt daarbij dat men onder ila ila verstaat het opvolgen van bepaalde voorschriften, welke van ouder op ouder gaan en door verreweg de meeste Javanen nog heden ten dage zooveel mogelijk worden nageleefd, omdat men zich anders — bij landbouw, huisbouw, in het algemeen bij huiselijke bezigheden — allerlei tegenspoeden, onheilen of teleurstellingen zou berokkenen. Schrijver merkt hierbij op, dat ook de Christen-Javanen nog niet geheel met die bijgeloovige gebruiken hebben gebroken, hetgeen trouwens niet behoeft te verwonderen, daar dezelfde uitingen van bijgeloof bij de eenvoudige plattelandsbevolking hier te lande veel voorkomen. Een 142-tal van de meest bekende ila ila's wordt vervolgens door den heer Luinenburg beschreven.

In „Een noodkreet ten behoeve van weduwen en weezen in de Minahassa", houdt de heer J. Louwerier een betoog om een einde te maken aan de z. i. onhoudbare toestanden in zake de verdeeling van nalatenschappen aldaar; met tal van voorbeelden aan de werkelijkheid ontleend, toont hij aan dat het tijd wordt, dat eindelijk deugdelijke wettelijke voorschriften in het leven worden geroepen ter beëindiging van misstanden en gebreken, waarvan zoovele weduwen en weezen de slachtoffers zijn. De redactie teekent in een noot aan, dat zij hoopt, dat de „Noodkreet" van den heer Louwerier in ernstige overweging genomen zal worden. Schrijver heeft stellig recht tot medespreken, daar hij reeds gedurende bijna 40 jaar onder de Inlandsche Christenen der Minahassa arbeidt.

Een tweetal artikelen in deze aflevering vragen nog de aandacht, nl. „De zending in Posso gedurende 1906" door Ph. H. C. Hofman, en „De ontwikkeling der Zendingsscholen op Midden-Celebes" door Dr. N. Adriani. Het laatste is de in druk verschenen toespraak van Dr. A., gehouden den 10en Juli 1907. Uit beide opstellen blijkt met welke moeilijkheden de Zendeling onder de Toradja'ers te kampen heeft maar ook: met hoeveel energie de in die afgelegen streken vertoevenden hun arbeid voortzetten, tot heil der bevolking, tot steun van het gouvernement, dat gaandeweg meer invloed aldaar gaat uitoefenen.

* * *

De Indische Gids.

Mr. I. A. Nederburgh zet zijn juridische beschouwingen over: „De nieuwe artikelen 75 en 109 van het Ned.-Ind. Regeeringsreglement" en wat er uit groeien zal, voort. Als het slot zijner artikelenreeks over dit hoogstbelangrijke onderwerp is verschenen, zal hier in het kort zijne meening daaromtrent, worden weergegeven.

Een onderwerp, dat begrijperlijker wijze in militaire kringen de aandacht zal trekken, is getiteld: „De intendance en de comptabiliteit in het Indische leger". Volgens den ongenoemden schrijver kunnen in beide takken van dienst „zonder verhooging van het oorlogsbudget", verschillende hervormingen en verbeteringen in de door hem aangewezen richting worden aangebracht.

De heer W. E. van Dam van Isselt schrijft, vervolgens, het slot van zijn artikel: „Mr. Johan van Dam, Gouverneur van Banda 1661 en van Amboina 1665". Behalve uit verschillende gedrukte bronnen, als bijv. het bekende werk van Ds. Valentijn, heeft de schrijver blijkbaar voor de samenstelling van zijn opstel ook uit de archieven geput en beschikt over particuliere bescheiden van zijn voorzaat J. van Dam. Een en ander maakt zijn studie zeer lezenswaard.

Overigens bevat deze aflevering de gewone maandelijksche rubrieken.

* * *

Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde. Dl. 50. Afl 2.

De heer J. Knebel geeft de oorspronkelijke Javaansche tekst, benevens eene Hollandsche vertaling, van „De legende van Bedji (beek) Tawoen", welke beek in 'n heil. reuk staat bij de Javanen der desa Tawoen (regentschap Awi, residentie Madioen). — Daarop volgt een archaeologische bijdrage van den heer W. P. Groeneveldt, getiteld: „Hindoe-Javaansche portretbeelden", waarin de schrijver de aandacht vestigt op enkele beelden, in het museum van het Bataviaasch Genootschap aanwezig, waarbij z. i., door den beeldenaar het Buddha-type is losgelaten, en door dezen gestreefd is, naar de reproductie van een gewoon Javaansch menschengelaat. — „Bericht über die zweite Untersuchungsreise nach der Insel Engano", 4 October bis 19 November 1904. In dit artikel gaat Dr. Johs. Winkler, Missionararzt, de oorzaken na, van het uitsterven der Engano'sche bevolking — gelijk men weet, staan de bewoners van Engano (een eiland aan de Zuid-Westkust van Sumatra) nog op 'n lage trap van beschaving — en geeft daarbij eenige practische wenken, om dat uitsterven tegen te gaan. — Ten slotte worde vermeld, het vervolg-opstel van J. P. Moquette: „De munten van Nederlandsch-Indië". Thans behandelt schrijver de munten in Nederland geslagen, tijdens de Bataafsche Republiek en 't Koningrijk Holland, benevens de dubbele, enkele en halve duiten, met het wapen van Utrecht, en het jaartal 1790, in de jaren 1870 tot 1840/3 geslagen.

* * *

Teysmannia 1907. Afl. 12.

Naar aanleiding der „Eerste vruchtententoonstelling te Batavia", in het vorig jaar gehouden, schrijft de bekende hortulanus van 's lands Plantentuin te Buitenzorg, H. J. Wigman, een zeer waardeerend artikel, terwijl een anonymus „Soekaboewah" een lans breekt voor de minder bekende en miskende vruchten op die alleszins geslaagde tentoonstelling aanwezig. — Dr. P. J. S. Cramer, bespreekt de „Achteruitgang van de Liberia-koffie op Java; welke houding moeten wij tegenover haar aannemen". Uit den aard der zaak, zijn deze artikelen — inzonderheid het laatste — allereerst voor plantkundigen van belang.

* * *

Eigen Haard van 1 Februari 1908

bevat het slot van het interessant artikel van den heer Th. J. A. Hilgers: „In het hartje van den Preanger". Verschill. prachtige illustratiën versieren den tekst, o. a. een van het schoone witte meer „Telaga Bodas", waarvan schrijver bij de aanschouwing opmerkt: „De eerste indruk is overweldigd, men weet niet wat men eigenlijk ziet; het oog blijft geboeid, aan dat zilveren watervlak, waarop de zon zachte tinten toovert, afwisselend van 't helderste wit tot lichtgroen, of hemelsblauw zachte kleuren, die ongemerkt ineen loopen, en dan verdwijnen bij de onzichtbare golving van het water, om op eene andere plaats weer aan de oppervlakte te treden...... Maar langzamerhand krijgt men weer macht over de zinnen, en men tracht zich rekenschap te geven, van het fantastische geheel."

* * *

De Indische Mercuur van 28 Januari 1908

bevat, als altijd, een reeks bijdragen — waaronder de gewone wekelijksche — waarvan hier worden genoemd: Rubberscraps, door A. H. Berkhout. — Ecgoninebepaling in Java-Coca — Sumatra tabak in 1907 en Een gouvernements-rubberonderneming in Suriname" (mededeelingen bevattend, ontleend aan het voorloopig verslag der Koloniale Staten over de verordening betreffende het oprichten en exploiteeren van een dergelijke onderneming).

Bijdrage tot de anthropologie der bewoners van Zuidwest Nieuw-Guinea, benevens uitkomsten van lichaamsmetingen verricht bij Javanen, Sumatranen Baliërs en Sasaks.

Proefschrift ter verkrijging van den graad van doctor in de geneeskunde, door J. W. R. Koch, arts te Leiden, E. J. Brill. 1908. 8o.

In tegenstelling van de meeste proefschriften, is dat van Dr. Koch — die de Nieuw-Guinea-expeditie van 1904—05, als geneesheer en zoöloog, medemaakte — er nu eens een, hetwelk ook voor den niet-speciaal geïnteresseerde, aantrekkelijk is gemaakt. Behalve een kaart van de Z. W.-kust van N. Guinea, bevat het verschillende portretten van Papoea's — echte reuzentypen —. Aan schrijvers voorwoord, wordt het navolgende ontleend: „De arbeid aan dit werk (anthropometrie) verbonden, heb ik met genoegen verricht. Toch wil ik wel erkennen, dat het genoegen, gelegen in het bestudeeren van 't volk waaraan ik vooral mijn aandacht heb gewijd, (n.l. de Papoea's), dikwijls voor weemoed plaats maakte, omdat het me meer en meer duidelijk is geworden, dat deze menschen, door ons, cultuurvolken, in deze onbekende streken aangetroffen, gedoemd zijn, tot ondergang in den wedstrijd, die voor hen staat aan te breken. De gelegenheid toch, om zich langs geleidelijken weg tot een hooger standpunt op te heffen, zal door de cultuurvolken, aan deze cultuurkinderen hoogstwaarschijnlijk niet worden gelaten, evenmin als deze aan de bewoners van Australië, aan de Roodhuiden van Amerika, en aan de meeste negervolken van Afrika, gelaten werd."

INGEZONDEN.

De heer L. J. Lefebre en de Indische Penkrassen.

In Het Kol. Weekbl. van Donderdag 23 Januari, bespreekt de heer Lefebre no. 2 van de Nieuwe Serie Indische Penkrassen in De Prins.

Dat deze heer het met m'n beschouwingen niet eens is, staat hem vrij — over Atjeh loopen de meeningen nog al uiteen, zal ik maar denken — doch dat hij vluchtig of slecht lezende, ze geheel verkeerd weergeeft, komt niet te pas.

De heer Lefebre toch, laat mij beweren, dat de Hollander op Atjeh kwam om er den godsdienst te vertrappen, en heeft dan vijf lange regels druk noodig om die enormiteit te weerleggen.

Wanneer de geachte inzender zoo vriendelijk wil zijn, nòg eens aandachtig mijne Penkras na lezen, zal hij zien, dat zóó iets onzinnigs nergens door mij beweerd is, doch dat ik schreef hoe de van zijn jeugd af opgejaagde Pretendent-Sultan over onze komst op Atjeh dacht.

Dat de Sultan, evenals trouwens de meeste Atjehers, geregeld opium schoof, óók reeds toen hij nog niet vrijwillig zich had onderworpen, wist ik heusch evengoed als genoemde heer, doch tusschen schuiven en zich met opium verdooven, is al een evengroot onderscheid, als tusschen geregeld z'n paitje drinken en z......!

Ik heb te Bandoeng zéér veel uit het intieme leven van den ongelukkigen vorst gehoord, en wel van zijne vrouw de Sultane, die er verblijf hield ter wille van haar zoontje Toeankoe Ibrahim, leerling op de Hoofdenschool. Deze waardige vrouw heeft mij de eer aangedaan, mij haar geheele vertrouwen te schenken, en sprak uren lang met me over „de Atjeh-politiek".

Ook vele bannelingen, die hun vorst dapper in het veld gediend hadden, hebben mij heel wat verteld.

Ik weet niet, of óók de heer Lefebre wel eens zijn licht bij de inboorlingen heeft opgestoken.

Men moet echter beide partijen gehoord hebben, wil men tot oordeelen bevoegd zijn!

CLOCKENER BROUSSON.
Hoofdredacteur Bandera Wolanda,
Amsterdam 30 Januari 1908.

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Crt. van 3 Jan. '08.

Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst, één jaar verlof naar Europa, aan den stationschef 2e kl. bij de S.S. op Java W. Hummelgens.

Ontslagen: op verzoek, eervol uit 's lands dienst, de kantoorchef der 3e kl. bij den post- en telegr.-dienst te Indramajoe H. W. J. Damwijk; de klerk op het residentiekantoor te Cheribon A. M. N. P. Mullens; de ambtenaar op nonactiviteit Ch. A. H. Engel;

op verzoek, wegens ziekte, eervol, de commiezen bij den post- en telegraafdienst W. A. Heijer en W. F. H. Lastdrager; de commies op het residentiekantoor te Medan C. Reep;

op verzoek, eervol, de commies bij den post- en telegraafdienst, mej. J. H. A. Dommers; de Inl. onderwijzer Raden Oemar Azahari; de control. bij het B.B. J. J. Feytes;

wegens ziekte, eervol de wedono van Tjitjeroeg (Preanger Regentschappen) Raden Wirahadiningrat; de ondercollecteur in het regentschap Grobogan, Raden Prawirodipoero; het hoofd der Arabieren te Soemenep (Madoera) Sech Said bin Achmad Bani.

Benoemd: tot hoofd der Arabieren te Soemenep, Said Abdoella bin Ali Alhadat;

tot 1e klerken bij het Dep. van Justitie: W. F. von Lutzow en P. R. Rijkschroeff; tot hulponderwijzeres mej. M. de Boer, thans tijdelijk te Tegal.

Tijdelijk geplaatst: in de residentie Oostkust van Sumatra de burgerlijk ambtenaar C. A. Schnitzler.

Toegelaten: tot uitoefening der artsenijbereidkunst als apothekersbediende, mej. H. W. Hoedt; tot uitoefening der genees- en heelkundige praktijk, alsmede tot uitoefening der artsenijbereidkunde, Mas Sardjono, op verzoek eervol ontslagen als dokter-djawa.

Militair Departement.

Verleend: wegens ziekte, een tweejar. verlof naar Europa aan den off. van gezondheid 1e klasse A. Hasskarl Medenbach.

Ontslagen: op verzoek, eervol, met behoud van recht op pensioen, de magazijnmeester 2e klasse (1e luitenant) der art. A. J. Roosenschoon.

Overgeplaatst: naar Amahei de kapt. der inf. F. N. H. Hirschmann; naar West Nieuw-Guinea de 2e luit. C. M. J. Tismeer; naar Sintang de 2e luit. T. L. van Hasselt; naar Bandjermasin de 1e luit. J. C. van Nouhuijs; naar Kendangan de kapitein A. Tetenburg; naar Paré-Paré de kapt. P. Kok; naar Kolonodaleh de kapt. A. C. L. Phaff.

Geplaatst: te Makasser de dir. off. van gez. 1e kl. G. M. Geill, keerende van verlof terug.

Overgeplaatst: de volgende off. van gez.: naar Makassar dr. G. J. van der Hilst Karrewij; naar Meester Cornelis C. W. F. Winckel; naar Buitenzorg G. M. Versteeg; naar Makasser L. F. C. Alers; naar Menado dr. J. S. Frederiks; naar Tjimahi H. van den Hengel; naar Soerabaja F. D. Otken.

NAAMLIJST VAN LEDEN.

toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" gedurende de maand Januari 1908:

	lid
Heer Jos. Polak Jzn., Amsterdam	f2.50
Mevr. de Wed. C. J. Doornum geb. Lincklaan Westenberg, Apeldoorn	f1.50
Mevr. A. W. van Hengst geb. Haus, Apeld.	f1.50
Heer H. J. M. Banmann, Arnhem	f1.50
Jhr. A. F. Meijer, Arnhem	f2.50
Mej. C. van Thielen, Ginneken	f1.50
Heer Wouter Nijhoff, Den Haag	f1.50
Jonkvr. M. de Kock, Den Haag	f1.50
Heer G. Kerner en comp., Den Haag	f1.50
Heer W. A. Zelle, Den Haag	f1.50
Heer H. J. Heijting, Den Haag	f2.50
Heer F. H. G. J. van Leeuwen, Den Haag	f1.50
Heer J. J. N. van der Chijs, Den Haag	f1.50
Heer M. Schotman, Den Haag	f1.50
Mevr. M. Steensma geb. Braat, Den Haag	f1.50
Heer J. Hocke Moolenburgh, Nijmegen	f1.50
Heer V. A. van Swieten, Scheveningen	f2.50
Heer H. Ahrens, Suriname	f2.50
Heer E. A. Veen, Zaandam	f2.50

Aan leden die verhuizen wordt verzocht hiervan aan den Administrateur, Verhulstraat 51, den Haag, kennis te geven, met vermelding zoowel van het oude als het nieuwe adres.

Passagierslijst.

Passagierslijst van het s.s. Wilis; gezagvoerder M. van der Putte; van Rotterdam naar Ned. Indië.

Te Rotterdam hebben zich ingescheept: B. Kruys; E. L. van Achterberg; mevrouw van Achterberg; F. Kuupers; C. F. Steinbuck; M. J. Eekman; J. Jorna; H. de Vries; P. J. Bruin; K. J. Lindström; G. Hellinga; C. Meuldijk; D. W. Vonk, P. Speelpenning; W. Wasterval; A. van Vliet.

Te Southampton zullen zich inschepen naar Perim: mevrouw Lowney en 2 kinderen;

Te Marseille zullen zich inschepen: F. Walter met echtgenoote en 1 kind; R. A. Straub en echtgenoote; G. Capet; mevrouw E. van der Tas—Van der Bijl; mevrouw J. W. Vlielander Hein—Dalen en 2 kind.; mej. G. Harzog; A. F. Theissing; J. F. K. Muller von Czernicki; F. J. Muller von Czernicki; W. F. G. Derx; M. Mellema; J. W. Meuldijk Jr.